

Region Värmlands arbete med Agenda 2030 - förstudie

Region Värmlands arbete med Agenda 2030 - förstudie

Inledning

Regionens revisorer har ansvar för att genomföra årlig granskning av regionens samtliga verksamheter. Utifrån detta uppdrag och ansvar har regionens revisorer utarbetat dokumentet ”Granskningsstrategi” i vilket de beskrivit de områden som revisorerna främst ska fokusera på under innevarande mandatperiod. Baserad på granskningsstrategin gör revisorerna en årlig riskbedömning och revisionsplan. I ”Revisionsplan 2020” har revisorerna aktualiserat en granskning/förstudie avseende implementeringen av Region Värmlands arbete med Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen. Agenda 2030 antogs 2015 av FN:s generalförsamling och är en femtonårig handlingsplan för global hållbar utveckling som innehåller 17 mål och 169 delmål. Agendan syftar bland annat till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna och säkerställa ett varaktigt skydd för planeten.

I stort sett samtliga mål i Agenda 2030 kan anses ha koppling till den verksamhet som bedrivs på lokal och regional nivå. Även om arbetet främst riktas till den nationella nivån så bär kommuner och regioner mot bakgrund av detta en stor del av ansvaret för att genomföra Agenda 2030, med möjlighet att definiera och prioritera genomförandet utifrån sina egna förutsättningar och utmaningar. I kommuners och regioners grunduppdrag ingår exempelvis vård, skola, omsorg, samhällsplanering och regionalt utvecklingsansvar som är direkt eller indirekt relaterade till genomförandet av agendans delmål.

I den av fullmäktige beslutade Regionplan 2020 och flerårsplan 2020-2022 anges att allt planeringsarbete ska utgå från hållbarhetsmålen i Agenda 2030 och att verksamheten ska genomsyras av målen. Regionstyrelsen har utifrån sitt reglemente det övergripande ansvaret för detta arbete.

Syfte

Syftet med denna förstudie är att undersöka regionstyrelsens och nämndernas pågående arbete med att implementera Agenda 2030 och hållbarhetsmålen i styrning och verksamhet samt att ta reda på om det finns behov av och förutsättningar för att genomföra en fördjupad granskning.

Följande frågeställningar ska besvaras:

- Hur har regionstyrelsen och nämnderna tillsett att Agenda 2030 implementeras i Region Värmlands styrning och verksamhet?
- Finns behov och förutsättningar för att göra en fördjupad granskning utifrån ovanstående syfte i framtiden?

Avgränsning

Denna granskning har avgränsats till en förstudie. Det innebär att ingen djupare undersökning inom området kommer att företas i detta skede. Däremot ska förstudien ge förslag på om det kan finnas behov av en fördjupad granskning i framtiden. Framkommer brister eller utvecklingsmöjligheter redan i detta skede så kommer rekommendationer att lämnas med utgångspunkt i dessa. Granskningen avser i huvudsak år 2020.

När det gäller granskningen av Regionstyrelsens och nämndernas styrning avses främst planerings- och uppföljningsprocessen. Med utgångspunkt i den av fullmäktige beslutade Regionplanen undersöks i vilken utsträckning Regionstyrelse och nämnder integrerat Agenda 2030 i sina respektive nämndplaner och i uppföljning (genom års- och delårsredovisning). När det gäller implementeringen på verksamhetsnivå avses att på en övergripande nivå undersöka hur verksamheten arbetat med integrering av agendan och de globala målen.

Revisionskriterier

Fullmäktigebeslut och övriga relevanta styrdokument har utgjort revisionskriterier för granskningen. Exempel är Regionplan 2020 med Flerårsplan 2020 – 2022, nämndplaner samt reglementen.

Ansvarig nämnd

Regionstyrelsen har det övergripande ansvaret för hur Region Värmlands verksamhet bedrivs. I styrelsens reglemente, under avsnittet ”regionstyrelsens uppgifter”, framgår explicit att styrelsen har det övergripande ansvaret för Region Värmlands hållbarhetsarbete och för arbetet utifrån målen i Agenda 2030:

- Leda och samordna det strategiska arbetet inom miljö och hållbar utveckling.
- Ansvara för rättighetsfrågor enligt FN:s deklARATIONER m.fl.

I övrigt framgår av kommunallagen att regionstyrelsen ska leda och samordna förvaltningen av regionens angelägenheter och ha uppsikt över övriga nämnders verksamhet (KL, 6 kap, § 1). Regionstyrelsen ska likaså uppmärksamt följa de frågor som kan inverka på regionens ekonomiska ställning (KL, 6 kap, § 11) samt se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt (KL, 6 kap, § 6).

Metod

Granskningen har genomförts i form av dokumentstudier och intervjuer. Intervjuer har genomförts med en hållbarhetsstrateg, enhetschefer för enheten hållbar utveckling samt med folkhälso- och kulturdirektören. Rapporten är sakgranskad av intervjuade personer.

Bakgrund

De globala målen i Agenda 2030 antogs av FN:s generalförsamling 2015 och kan sägas vara en gemensam handlingsplan för världens länder när det gäller hållbar utveckling. Det senare brukar definieras som utveckling som tillgodoser dagens behov utan att kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov äventyras. Hållbar utveckling brukar också definieras utifrån de tre dimensionerna ekonomisk-, social- respektive ekologisk hållbarhet.

Målen i Agenda 2030 beskrivs som de mest ambitiösa som världens länder antagit kring hållbar utveckling och innehåller bland annat mål för att avskaffa den extrema fattigdomen, minska ojämlikheten, främja fred och rättvisa och begränsa klimathotet fram till 2030. Agendan består av sammanlagt 17 mål som delas in i 169 delmål. För närmare beskrivning av de globala hållbarhetsmålen, se bilaga 1, alt. <https://fn.se/globala-malen-for-hallbar-utveckling/>. Följande principer utgör grunden för agendan:

- Agendan är universell – den vänder sig till alla världens länder och att alla länder har ett gemensamt ansvar för genomförandet.
- Målen är integrerade och odelbara – framgång krävs inom samtliga områden för att målen ska kunna uppnås.
- Ingen ska lämnas utanför – genomförandet av agendan måste ske med särskild hänsyn till de människor och samhällen som har sämst förutsättningar.

Arbetet med Agenda 2030 på nationell nivå/nationell styrning

Regeringens ambition är att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030 både på hemmaplan och när det gäller att bidra till det globala genomförandet av agendan. Under 2016 fattade regeringen beslut om att inrätta en nationell delegation för att stödja och stimulera genomförandet av Agenda 2030. Den så kallade Agenda 2030-delegationen hade i uppdrag att lämna förslag på Sveriges genomförande av agendan, samt att förankra agendan och de 17 globala målen för hållbar utveckling genom en bred dialog med främst myndigheter, kommuner, regioner, näringsliv, civilsamhälle och forskarsamhälle. Delegationens arbete mynnade ut i slutbetänkandet ”*SOU (2019:13) Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning – världens möjlighet*”. I juni 2020 lade regeringen fram propositionen: *Sveriges genomförande av Agenda 2030 (2019/20:188)* som bygger på slutbetänkandet till riksdagen för ställningstagande. Propositionen innehåller bland annat förslag om ett riksdagsbundet mål för att genomföra Agenda 2030. Olika delmål föreslås integreras i ordinarie processer i den statliga verksamheten och följas upp minst en gång per mandatperiod. Regeringen understryker även vikten av en bred samverkan och avser att fortsätta bjuda in SKR (Sveriges kommuner och regioner) i syfte att på lokal och regional nivå effektivt kunna möta de globala utmaningarna. Kommunernas och regionernas bidrag/arbete betraktas fortsatt som en av grundförutsättningarna för Sveriges chanser att uppfylla målen i Agenda 2030.

Arbetet med Agenda 2030 på regional och lokal nivå i Sverige

Agenda 2030 riktar sig som sagt i första hand till den nationella nivån och det är länder som förbinder sig att följa agendan. Men det är som beskrevs

i inledningen mycket viktigt att målen får ett stort genomslag på de lokala och regionala nivåerna då kommuners och regioners ansvarsområden och verksamheter påverkar måluppfyllelsen i hög utsträckning. Vidare finns inga lagar eller regler som är tvingande kommuner och regioner att arbeta med de globala målen utan det är upp till varje organisation att formulera sina egna ambitioner. Dock kan man säga att kommunerna och regionerna indirekt är bundna till att arbeta med en stor del av agendans mål och delmål då många av deras verksamheter utgörs av lagreglerade grunduppdrag.

Det kan konstateras att Agenda 2030 fått ett stort genomslag på lokal- respektive regional nivå. Enligt en undersökning som SKR genomförde 2017 angav nära hälften av kommunerna och regionerna att de använder Agenda 2030 som ett verktyg i arbetet med hållbar utveckling. Andelen har på senare tid stigit ytterligare och utifrån en rapport från Statskontoret är den idag uppe i cirka 70 procent. Statskontoret som haft regeringens uppdrag att följa upp och analysera hur Agenda 2030 påverkat myndigheters, kommuners och regioners hållbarhetsarbete framhåller dock att det fram tills nu endast påverkats i liten utsträckning. Statskontoret påpekar även att genomförandet på lokal och regional nivå präglas av stora skillnader och att det finns risk för att ökande skillnader mellan resursstarka och resurssvaga kommuner och regioner om inte regeringen säkerställer mer likvärdiga möjligheter att arbeta med agendan.

Ett exempel som Statskontoret bedömer som ett viktigt stöd riktat till kommuner och regioner är utbildnings- och kommunikationsprojektet Glokala Sverige som drivs av SKR och FN-förbundet. Syftet är att stärka kunskapen och engagemanget för Agenda 2030 i kommuner och regioner. Region Värmland deltar sedan ett par år tillbaka i projektet.

Ett annat exempel på stöd i kommuners och regioners arbete är de nyckeltal för uppföljning av resultaten utifrån målen i agendan som Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) tagit fram. Nyckeltalen återfinns i databasen Kolada och kan vid sidan av uppföljning av det egna resultatet utifrån målen även användas för att göra jämförelser mellan regioner (och kommuner).

Framgångsfaktorer för implementering av Agenda 2030

Det finns flera olika modeller som tagits fram för att möjliggöra en framgångsrik implementering av hållbar utveckling och de globala hållbarhetsmålen i styrning och ledning av organisationer. Nedan följer några exempel:

- FN tillhandahåller webbplatsen: www.local2030.org som innehåller olika typer av verktyg och lokala exempel.
- SKR har tagit fram en modell i sex steg för att styra och leda med Agenda 2030 – mer information återfinns i bilaga 2.
- OECD:s modell är generell, universell och bygger på erfarenheter från ett flertal länders arbeten med hållbar utveckling. Den lyfter fram åtta komponenter eller framgångsfaktorer för genomförandet på lokal och regional nivå - mer information finns i bilaga 3.

- Statskontoret har haft regeringens uppdrag att analysera och följa upp hur Agenda 2030 påverkar myndigheters, kommuners och regioners hållbarhetsarbete. I sin slutrapport lyfter Statskontoret ett flertal lärdomar som kan vara viktiga för implementering av Agenda 2030-målen - mer information finns i bilaga 4.
- Svenska Institutet för Standarder (Sis) arbetar med att ta fram en vägledning och standard för Agenda 2030-arbete i kommuner och regioner som förväntas vara klar i början av 2021.

Det som kan sägas vara gemensamt för ovanstående modeller är att de framhåller vikten av att det finns god kunskap om agendan och dess mål bland den högsta ledningen samt att det finns ett åtagande från både politisk- och tjänstemannaledning att genomföra agendan. Exempel på andra gemensam nämnare är att arbetet med agendan bör utgå/värderas utifrån den egna organisationen och tolkas utifrån de förutsättningar som finns och att agendan integreras i mål- och styrdokument. Vidare nämns samverkan med andra aktörer utanför organisationen samt uppföljning och utvärdering som viktiga komponenter.

Granskningens resultat

I detta avsnitt redovisas de viktigaste iakttagelserna utifrån genomförda dokumentstudier och intervjuer i relation till syfte och frågeställningar som presenterades i föregående avsnitt. Inledningsvis redovisas hur hållbarhetsarbetet i Region Värmland bedrivs utifrån övergripande styrdokument och beslut. Därefter ges en lägesbeskrivning gällande implementeringen av Agenda 2030 i verksamheten. Utifrån den andra frågeställningen redogörs för behovet av vidare granskning och hur den skulle kunna genomföras.

1. Hur har regionstyrelsen och nämnder tillsett att Agenda 2030 implementeras i Region Värmlands styrning och verksamhet?

Agenda 2030 i styrning

I Region Värmland återfinns målsättningar och ambitioner med hållbarhetsarbete och Agenda 2030 i ett flertal styrande dokument som plandokument och strategidokument. De förra utgörs av fullmäktiges regionplan, nämndplaner samt förvaltningsplan och de senare utgörs av andra styrande dokument som exempelvis folkhälsost strategi, jämställdhetsstrategi, miljöstrategi, kulturplan samt Värmlandsstrategin. I denna granskning ligger fokus som sagt på planeringsprocessen och plandokumenterna.

Som beskrivits tidigare har målen i Agenda 2030 integrerats in i Region Värmlands planeringsprocess genom att de finns med som utgångspunkter i den av fullmäktige beslutade Regionplan 2020 och flerårsplan 2020 – 2022. Här anges att allt planeringsarbete inom Region Värmland ska utgå från de globala hållbarhetsmålen och de tre hållbarhetsdimensionerna ekonomisk-, social- och ekologisk hållbarhet. Med det menas exempelvis att perspektiv som jämlikhet, mänskliga rättigheter och miljöhänsyn ska genomsyra arbetet och att målsättningar ska kunna härledas till de tre hållbarhetsdimensionerna. Agenda 2030 betraktas därmed som ett verktyg för att nå långsiktig hållbarhet och ska komplettera nuvarande hållbarhetsarbete.

Vidare innehåller Regionplan 2020 fyra effektmål varav flera kan sägas innehålla mål för hållbar utveckling. I planen illustreras hur respektive effektmål bidrar till Agenda 2030-målen och det finns även en tolkning av agendans 17 mål ur Region Värmlands perspektiv. Varje effektmål ska följas upp var för sig i samband med delår- respektive årsredovisning och utvecklingen i relation till arbetet med Agenda 2030 likaså.

I Regionstyrelsens nämndplan för 2020 anges följande:

”Genom att arbeta för ett hållbart Värmland, arbetar organisationen även för att nå de globala målen i Agenda 2030 och för en mer hållbar och rättvis värld. Arbetet med att integrera hållbarhet allt arbete inom regionstyrelsens ansvarsområde ska fortsätta under 2020. Regionstyrelsen ska leda och samordna organisationens hållbarhetsarbete utifrån målen i Agenda 2030, detta i samverkan med andra aktörer”.

I planeringsdokumenten för respektive nämnd 2020, det vill säga nämndplanerna, har samtliga nämnder identifierat vilka av de 17

övergripande målen som är relevanta för deras respektive ansvarsområde och hur de bidrar till måluppfyllelsen. Några nämnder har även identifierat vilka av de 169 delmålen som de arbetar med, som exempelvis Hälso- och sjukvårdsnämnden. Kost- och servicenämnden har gått ett steg längre och även preciserat hur verksamheten arbetar för att uppnå både övergripande mål och delmål som nämnden identifierat. Utifrån det som framkommit i granskningen av nämndernas delårsrapporter (per den 31 aug 2020) är det två av nämnder som följt upp hur arbetet fortgår utifrån kopplingen till målen i Agenda 2030 inom deras respektive ansvarsområden. I Region Värmlands delårsrapport återfinns en redovisning av det samlade arbetet utifrån Agenda 2030. Vidare har Regionstyrelsen med Agenda 2030 som en fördjupning i sin internkontrollplan för 2020.

Förvaltningsplanen kan beskrivas som regiondirektörens och förvaltningens verktyg för styrning, ledning och planering av verksamheten och utgår från den övergripande regionplanen och de olika nämndplanerna. I förvaltningsplanen anges att Agenda 2030 är ett prioriterat område för verksamheten under 2020 tillsammans med andra gemensamma prioriteringar som digitalisering och värdegrundsarbete.

Agenda 2030 i verksamheten – organisation, planering och exempel på utvecklingsarbete

På verksamhetsnivå finns en nyskapad enhet för hållbar utveckling, som består av ett fyrtiotal medarbetare. Denna enhet är en sammanslagning av tidigare enheter inom folkhälsa och samhällsmedicin, miljö samt utvecklingsenheten. Enhetens uppdrag består av att driva utvecklingsarbete, stötta organisationen med sakkunskap kring hållbarhetsfrågor vid planering, genomförande och uppföljning. Sedan våren 2020 har även en hållbarhetsstrateg anställts som arbetar explicit med frågor kopplat till hållbar utveckling och Agenda 2030.

En handlingsplan för implementering av Agenda 2030 i Region Värmlands styrsystem har tagits fram under 2019. Planen har behandlats av den dåvarande ledningsgruppen men inte politiskt. I handlingsplanen återfinns en detaljerad tid- och aktivitetsplan där målsättningen är att hållbarhetsmålen i Agenda 2030 ska vara implementerade i Region Värmlands styrsystem full ut den 1 januari 2023. För att nå målsättningen utgår handlingsplanen från fyra framgångsfaktorer för lyckad implementering: ledningens åtagande, stödjande organisation, utbildning samt kommunikation. Dessa framgångsfaktorer överensstämmer väl med de faktorer som redovisas i bakgrunden och bilagorna.

I handlingsplanen lyfts viktiga grundförutsättningar fram för att genomförandeprocessen ska komma igång på ett bra sätt. Inledningsvis föreslås att en stödjande organisation som kan hålla ihop processen och stötta verksamheterna tillsätts. Även en gap-analys bedöms att behöva genomföras i ett tidigt stadium för att anpassa Agenda-2030 målen till organisationen.

En uppföljning av handlingsplanens aktivitets- och tidplan har inte varit möjlig att genomföra rakt av då arbetet har bromsats in under 2020, främst enligt det som framkommer i granskningen, beroende på den pågående

pandemin. De grundförutsättningar för implementeringen av agendan som anges i handlingsplanen (stödjande organisation, Gap-analyser etc) har därför inte kunnat genomföras som det var tänkt. Utifrån det som framkommit i granskningen är det även oklart om målet (om att ha implementerat agendan i styrsystemet 2023) samt aktivitets- och tidplanen kommer att fullföljas fullt ut. Genom intervjuerna framgår att handlingsplanen kan komma att omvärderas, men oavsett om planen följs eller inte så framförs att går det att bygga vidare på den analys som gjorts och arbeta vidare med de förutsättningar och aktiviteter som lyfts i planen.

Det som arbete som har genomförts med koppling till implementeringen av Agenda 2030 hittills under året återges i den samlade delårsrapporten per den 31 augusti 2020 för Region Värmland:

Under perioden har arbetet att implementera hållbar utveckling och Agenda 2030 i Region Värmlands verksamheter fortsatt. Utgångspunkten är fortsatt att detta perspektiv ska genomsyra hela organisationen och arbetas in i befintlig organisation och struktur.

- *Arbetet under perioden har haft fokus på att skapa en övergripande nulägesbild av arbetet med Agenda 2030 och hållbarhet i organisationen*
- *undersöka vilka förutsättningar som krävs för att driva ett aktivt arbete framåt.*

Nästa steg i arbetet med implementeringen av agendan är, utifrån det som framkommer i granskningen, att öka kunskapen om målen inom verksamheten och särskilt fokusera på att öka kunskapen och medvetenheten hos regionledningen genom exempelvis workshops. Ledningsgruppen har även gett i uppdrag att ta fram en definition av hållbar utveckling som ska fungera som en gemensam utgångspunkt och kompass för Region Värmlands verksamheter i hållbarhetsarbetet. Ledningens åtagande är utifrån forskning och de framgångsfaktorer som beskrivits ovan grundläggande för att arbetet ska gå framåt.

I samband med granskningen har ett flertal utvecklingsarbeten och projekt lyfts fram som berör regionens utvecklingsarbete inom hållbar utveckling och som har koppling till målen i Agenda 2030. Nedan ges några exempel:

- En hållbarhetssäkring/checklista tas fram för att säkra att beslut inom organisationen och främst politiska beslut tar hänsyn till flera olika perspektiv som ryms inom hållbar utveckling och Agenda 2030. Idag finns redan en likande checklista för barnrättsperspektivet och i och med detta initiativ kommer fler perspektiv som ex jämlikhet, jämställdhet och miljö att läggas till. Vidare ska även kriterier för barnkonsekvensanalys vid beslut tas fram.
- Kollektivtrafiken har tagit fram en särskild hållbarhetsrapport som redovisar hur verksamheten arbetar med hållbarhetsfrågor utifrån exempelvis ett miljöperspektiv och tillgänglighet. I rapporten får

Agenda 2030 stort utrymme och liksom i Kollektivtrafiknämndens nämndplan återfinns kopplingen till mål och delmål i agendan och hur verksamheten bidrar till måluppfyllelsen.

- Region Värmland ansvarar för att genomföra *Hållbara Värmland* som bygger på ett regeringsuppdrag och som innebär att utlysa och besluta om medel till projekt som bidrar till att utveckla hållbarhetsarbetet och arbetet knutet till de globala Agenda 2030 målen i Värmland.
- Förstudien hållbar vårdcentral är ett annat exempel på hur hållbar utveckling och målen i Agenda 2030 får ett konkret uttryck i verksamheten. Studien inleddes med målet att utveckla miljöarbetet på vårdcentraler men har efter tid även kommit att inbegripa fler aspekter av hållbar utveckling.

2. Finns behov och förutsättningar för att göra en fördjupad granskning i framtiden?

I detta avsnitt görs en bedömning av behov och förutsättningar angående framtida fördjupad granskning inom området och hur en sådan skulle kunna genomföras.

Regionfullmäktige uttrycker tydligt i regionplanen att planeringsarbetet ska präglas av de tre hållbarhetsdimensionerna och målen i Agenda 2030. Utifrån det som beskrivits i föregående avsnitt är bedömningen att det finns förutsättningar att göra en fördjupad granskning när det gäller implementering av Agenda 2030 men också regionens samlade arbete kring hållbar utveckling. Dock görs bedömningen att det inte finns förutsättningar att genomföra en sådan granskning inom dessa områden i nuläget eller den närmaste framtiden. Även om implementeringen av Agenda 2030 kommit en bit och ingår i planeringen/styrningen genom Regionplan och nämndplaner, så befinner sig arbetet i uppbyggnadsfas. Först när implementeringsarbetet kommit längre kan det vara meningsfullt att genomföra en fördjupad granskning för att se närmare på måluppfyllelse, följsamhet och i vilken utsträckning verksamheternas arbete präglas av agendan.

De exempel och modeller med framgångsfaktorer för hållbarhetsarbete och implementering av de globala målen som SKR, OECD och Statskontoret m fl (se bilagor) tagit fram skulle kunna utgöra goda utgångspunkter för en framtida granskning.

Exempel på konkreta frågeställningar för framtida fördjupning och granskning inom Agenda 2030 utifrån denna förstudie skulle exempelvis kunna ställas på följande sätt:

- Har styrelse och nämnder genomfört väsentlighetsanalyser utifrån målen och delmålen i Agenda 2030?

- Har styrelse och nämnder identifierat vilka mål och delmål i Agenda 2030 som är relevanta för den egna verksamheten?
- Har styrelsen och nämnder formulerat egna mål och mått för uppföljning utifrån Agenda 2030-målen?
- Har styrelse och nämnder ett ändamålsenligt och effektivt arbete för att integrera de globala målen samt de tre dimensionerna av hållbarhet i sina verksamheter?

Utifrån ovanstående frågeställningar kan även en närmare granskning av olika verksamhetsplaner och regionens helägda bolag genomföras. Som beskrevs i bakgrunden finns numera även regionala nyckeltal som kan användas vid t ex uppföljning av målen i Agenda 2030. Ur granskningssynpunkt kan det vara intressant att se närmare på hur detta verktyg används. Även den checklista som tas fram för de olika perspektiven som redovisades ovan skulle kunna utgöra en grund för granskning av följsamheten vid beslut i framtiden.

Utifrån det som kommit fram genom dokument och intervjuer kan även ett större angreppssätt som innefattar regionens hållbarhetsarbete i sin helhet vara relevant att granska i framtiden. Likt arbetet med Agenda 2030 bestäms ambitionen med hållbarhetsarbetet till stor del av den enskilda regionorganisationen. För att det ska finnas förutsättningar för en djupare granskning av det samlade hållbarhetsarbetet bör det finnas ett tydligt mål eller liknande att utgå från. Den gemensamma definition av hållbar utveckling som verksamheten ska ta fram skulle kunna vara en sådan utgångspunkt eller om exempelvis ett hållbarhetsprogram med målsättningar tas fram. En utgångspunkt för en sådan granskning kan också vara den standard som Svenska institutet för standarder (Sis) har tagit fram för kommuner och regioner när det gäller ledningssystem för hållbar utveckling (se SS 854 000:2014).

Vissa delar av hållbarhetsarbetet regleras av lagstiftning som exempelvis barns rätt och delar av miljöarbetet, vilket också fungerar som relevanta kriterier för djupare granskning. En granskning av följsamheten till den nya lagstiftningen inom barnrätten genomförs av revisionskontoret under hösten 2020.

För att få en helhetsbild av Region Värmlands inre och yttre arbete med hållbar utveckling kan vid sidan av planeringsdokumenten även strategidokument som folkhälsost strategi, jämställdhetsstrategi, miljöstrategi, kulturplan samt Värmlandsstrategin utgöra underlag för en närmare granskning utifrån ett hållbarhetsperspektiv. Flera av dessa strategier har reviderats under innevarande år eller är på gång att revideras. I relation till detta kan det även vara intressant att undersöka hur eventuella målkonflikter hanteras (ex miljömål och tillväxtmål).

Sammanfattning och slutsatser

Syftet med denna förstudie är att undersöka regionstyrelsens och nämndernas pågående arbete med att implementera Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen i styrning och verksamhet samt att undersöka om det finns behov av och förutsättningar för att genomföra en fördjupad granskning. Med styrning menas i huvudsak planerings- och uppföljningsprocessen.

Metoden som används består av dokumentstudier och intervjuer med berörda på verksamhetsnivå. När det gäller det förstnämnda har bland annat regionens plandokument i form av regionplan, nämndplaner samt delårsrapporter granskats. Vid sidan av styrdokumentet redovisas även ett flertal modeller och framgångsfaktorer för genomförande/implementering av agendas mål på lokal och regional nivå i bakgrundsdelen och i bilagor.

Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen riktar sig i första hand till den nationella nivån och det är stater som förbinder sig att arbeta med målen och som återrapporterar till FN. För att genomförandet ska bli framgångsrikt krävs dock att den lokala och regionala nivån i form av kommuner och regioner är engagerade och aktiva t ex genom sitt hållbarhetsarbete då många av målen har bäring på deras ansvarsområden.

I det av fullmäktige beslutade planeringsdokumentet Regionplan 2020 anges ambitionen att all planering Region Värmland ska utgå från Agenda 2030 och att uppsatta mål ska kunna härledas till de tre hållbarhetsdimensionerna; ekologisk-, social- och ekonomisk hållbarhet. Genom granskningen kan det konstateras att ett arbete har påbörjats på nämndnivå för att implementera de globala målen i Region Värmlands styrning då nämnderna har identifierat vilka mål som är relevanta och härleder dem till respektive ansvarsområde. Sammanfattningsvis kan man säga att det finns en röd tråd i planeringdelen av styrningen från regionplan till nämndplaner och förvaltningsplan vad gäller Agenda 2030. När det gäller uppföljning av Agenda 2030 är det emellertid endast ett par av nämnderna som relaterar till agendan i sina respektive delårsrapporter per den 31 aug 2020.

På verksamhetsnivå har en handlingsplan för implementering av Agenda 2030 i regionens styrsystem tagits fram. I planen finns en aktivitets- och tidplan där målsättningen är att implementeringen ska vara klar 2023. I granskningen framkommer att det pågår en del arbete kopplat till hållbar utveckling och Agenda 2030 på verksamhetsnivå, men att corona-pandemin har bromsat in en stor del implementeringsarbetet utifrån handlingsplanen och att det oklart om det är möjligt att följa den plan som det var tänkt från början. I intervjuerna framhålls att det med anledning av detta kan vara aktuellt med en omvärdering av planen. Vidare framhålls att det behövs en kunskaphöjning vad avser Agenda 2030 både på verksamhetsnivå och hos regionledningen för att driva arbetet framåt.

När det gäller att genomföra fördjupad granskning inom området är

bedömningen att det finns förutsättningar, främst baserat på fullmäktiges ambitioner inom området vilket beskrivs i regionplanen. En sådan granskning bör dock ske längre fram i tiden så att det blir enklare att mäta effekterna av implementeringsarbetet.

I det andra avsnittet ges förslag på granskningsfrågor kopplat till regionens styrning och styrelsens och nämndernas arbete och ansvarsområden. Vid sidan av de granskningsfrågor som presenteras kan även en närmare granskning av verksamhetsplaner kunna företas, i syfte att jämföra dessa med de övergripande plandokumentet. Likaså skulle även mål- och strategidokument kunna vara föremål för en djupare granskning. Även ett större angreppssätt som innefattar regionens hållbarhetsarbete i sin helhet skulle kunna vara relevant att granska i framtiden, exempelvis med det ledningssystem som Svenska institutet för standarder tagit fram som utgångspunkt (se; SS854000:2014).

Marcus Olofsson

Yrkesrevisor, revisionskontoret, Region Värmland

Källor och underlag

- Agenda 2030 i myndigheter, kommuner och regioner 2020, Statskontoret, slutrapport
- Exempelsamling för regioner Agenda 2030 (SKR), Webbrapport: <https://skr.se/download/18.125bed0a16eac0acf392c6e/1575274668944/Regionala%20initiativ%20inom%20Agenda%202030%20i%20Sverige.pdf>
- Ledarskap för hållbar utveckling, SKR, Webbrapport <https://rapporter.skr.se/ledarskap-for-hallbar-utveckling.html>
- Ledningssystem för hållbar utveckling i kommuner, landsting och regioner – Vägledning. Svensk standard SS 854000:2014, Svenska institutet för standarder
- Nationell handlingsplan Agenda 2030, 2018 – 2020
- SOU (2019:13) Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning – världens möjlighet
- Proposition (2019/20:188) Sveriges genomförande av Agenda 2030
- Verktyg för implementering av Agenda 2030, FN: www.local2030.org
- <https://www.globalamalen.se/>
- Öppna jämförelser Agenda 2030, SKR, webbrapport: <https://rapporter.skr.se/oppna-jamforelser---agenda-2030.html>

Interna styrdokument:

- Regionplan 2020 och flerårsplan 2020-2022
- Reglementen för regionstyrelse och nämnder
- Nämndplaner 2020
- Förvaltningsplan 2020
- Handlingsplan Agenda 2030 i Region Värmlands styrsystem

Bilaga 1 – Agenda 2030 och de 17 globala målen för hållbar utveckling

Mål 1. Avskaffa fattigdom i alla dess former överallt.

Mål 2. Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk.

Mål 3. Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar.

Mål 4. Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.

Mål 5. Uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt.

Mål 6. Säkerställa tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla.

Mål 7. Säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla.

Mål 8. Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Mål 9. Bygga motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering samt främja innovation.

Mål 10. Minska ojämlikheten inom och mellan länder

Mål 11. Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Mål 12. Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Mål 13. Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

Mål 14. Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling.

Mål 15. Skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, främja ett hållbart brukande av skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

Mål 16. Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva, och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.

Mål 17. Stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.

Bilaga 2. SKR:s modell: Steg för att styra och leda med Agenda 2030 (se öppna jämförelser 2020 SKR, webbrapport)

1. Förankra Agenda 2030 på politisk- och tjänstepersonnivå

- Skapa en djupare förståelse för agendans innehåll och innebörd.

2. Agenda 2030 i styr- och ledningssystemet

- Låt agendan bli en del av kommunens/regionens strategier och måldokument.

3. Nulägesanalys och konsekvensanalys

- Ta fram en nulägesanalys – var befinner sig vår kommun/region i förhållande till målen i Agenda 2030?
- Gör en konsekvensanalys som ger information om vilka mål kommunen/regionen särskilt bör fokusera på och vilka effekter som ska uppnås både i ett kortare och ett längre perspektiv.

4. Påbörja ett förändringsarbete

- Skapa en tydlig riktning (vision, strategi, mål) och ta fram en handlingsplan som förankras i hela organisationen.
- Tydliggör vem som ansvarar för vad. Vilken rådighet har vi att skapa en förändring? Behöver vi samverka med andra aktörer?
- Utforska i dialog med chefer och medarbetare hur arbetet kan utformas
- Gör en plan för löpande uppföljning.

5. Kommunicera arbetet och involvera

- Se till att information om genomförandet är tillgänglig internt i organisationen, mellan samverkande aktörer men också för kommunens/regionens medborgare.
- Skapa forum för dialog, involvering och med medskapande kring Agenda 2030 både internt och externt.
- Lyft fram goda exempel.

6. Kontrollera och följ upp

- Politisk- och tjänstepersonledning har en viktig roll. Visa intresse och ställ frågor om hur det går.
- Följ upp och analysera de områden som uppvisar brister.
- Inom områden där vi ser förflyttningar – vilka är de bakomliggande framgångsfaktorerna? Sprid de goda erfarenheterna.
- Upptäcker vi målkonflikter? Agera, gör en ny konsekvensanalys. Gör nödvändiga omprioriteringar.

Bilaga 3. – OECD:s modell för ett framgångsrikt genomförande av Agenda 2030

(<https://rapporter.skr.se/ledarskap-for-hallbar-utveckling.html>)

- **Det politiska åtagandet/ledarskapet:** genom att säkerställa åtagande och ledarskap på högsta nivå.
- **Integrerat arbetsätt:** genom att löpande överväga kopplingar mellan ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter av hållbar utveckling.
- **Långsiktighet:** genom att säkerställa att det finns planer som går utöver mandatperioder och som balanserar kortsiktiga prioriteringar.
- **Global påverkan:** genom att systematiskt överväga den påverkan som politiken får på livskvaliteten ”här och nu”, ”någon annanstans” och ”senare”.
- **Samordning för policyer och institutioner:** genom att lämplig nivå tilldelats uppdraget att ha en övergripande samordningsfunktion.
- **God samverkan:** mellan kommuner, mellan kommuner och regioner och mellan kommuner, regioner och staten i genomförandet av agendan
- **Intressenters delaktighet:** genom att tillsammans med dessa identifiera gemensamma utmaningar, prioriteringar, åtgärder och mobilisera resurser.
- **Uppföljning och utvärdering:** genom att identifiera mål och indikatorer för att följa utvecklingen

Bilaga 4 – Statskontorets lärdomar om hur myndigheter, kommuner och regioner kan omsätta Agenda 2030 i konkret handling (se slutrapport från Statskontoret 2020)

- **Dra nytta av att agendan är välkänd**

De myndigheter, kommuner och regioner som arbetar med Agenda 2030 anser att den har gjort det lättare för dem att kommunicera om hållbarhet, inom organisationen men också med externa aktörer, exempelvis med näringslivet.
- **Bedriv arbetet från högsta nivå**

En gemensam nämnare för de myndigheter, kommuner och regioner som genomfört mer genomgripande förändringar med anledning av Agenda 2030, är att organisationsledningen har använt agendan som ett förändringsverktyg. De har använt agendan för att förändra verksamheten i sin helhet så att hållbarhetsperspektivet får större utrymme, exempelvis genom att centrala verksamhetsprocesser och styrsystem omarbetas utifrån agendan.
- **Uttolka agendans betydelse för den egna organisationen**

En gemensam nämnare bland de som arbetat mer aktivt med Agenda 2030, är att ledningen har pekat ut en inriktning för arbetet med agendan i sin verksamhet, för att komma vidare i arbetet och bli operativa. Det handlar i ett första steg om att sätta frågan på dagordningen och prioritera att organisationen ska arbeta med den. Men det handlar också om att våga göra en självständig tolkning av hur arbetet ska se ut i den egna verksamheten
- **Involvera berörda parter**

Kommuner, regioner och myndigheter som genomfört mer genomgripande förändringar till följd av Agenda 2030, har arbetat strukturerat med dialog och involverat exempelvis medborgare, företag och andra organisationer i arbetet.
- **Samverka mer, men om väl valda utmaningar**

Kommuner, regioner och myndigheter behöver samverka mer för att agendans mål ska kunna uppnås. Samverkan, i synnerhet mellan offentliga och icke-offentliga aktörer, är centralt för att myndigheters, kommuners och regioners arbete med agendan ska kunna utvecklas och bättre bidra till att dess mål uppfylls. När det gäller agendan så är det vår uppfattning att arbetet skulle gynnas om kommuner, regioner och myndigheter fokuserade sin samverkan på utmaningar som de inte hade kunnat hantera på egen hand.